

## **ЕНЕРГЕТИКА И ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ: ТЕНДЕНЦИИ И ПОЛИТИКИ**

### *Информация за медиите*

На 18-ти януари тази година Центърът за изследване на демокрацията представи доклад за основните проблеми в стратегическата, институционалната и законодателната рамка на енергийния сектор в България.

Анализът на управлението на държавните енергийни компании и на големите инфраструктурни проекти показва **липсата на фундаментални и елементарни правила за отчетност и контрол**, довела до ощетяване на потребителите и данъкоплатците, до заплахата за финансовата стабилност на дружествата и в крайна сметка – до влошаване на енергийната сигурност на страната. На практика е демонстрирано **пълно бездействие на контролната система**: от политическото ръководство на сектора, през холдинговото дружество, до индивидуалните дружества и независимия регулатор. Предлага се преосмисляне на реализацията на големите инфраструктурни проекти на основа на анализа разходи – ползи по отношение на енергийната сигурност на страната.

**Фигура 1: Основни проблеми в енергийния сектор**



Източник: Център за изследване на демокрацията

**Основни проблеми** в управлението на сектор „Енергетика“ са:

- липсата на ясна и добре обоснована енергийна стратегия;
- явни конфликти на интереси на най-високо политическо равнище и свързаните с това съмнения за корупция;
- лошото управление на държавните дружества;
- липса на адекватен независим надзор над сектора и злоупотреби с монополно положение за сметка на потребителите;
- политическа приватизация на активи и безконтролен достъп на съмнителни капитали.

### Енергийна стратегия

Наличието на ясна дългосрочна и средносрочна енергийна стратегия, набелязваща реалистични приоритети, трябва да бъде основа за вземане на решения в сектора. В момента стратегическото планиране в сектор „Енергетика“ в България страда от постоянни недостатъци като липса на адекватна стратегическа обосновка, признаци за завладяване на държавната политика от частни интереси, липса на финансова обосновка на заложените цели.

### Законова рамка

По-голямата част от българското законодателство представлява транспонирани норми от пазари и режими, които са в по-напреднал стадий на развитие от българския. Този факт, съчетан със сравнително слабия национален опит, създават предпоставки за сериозно разминаване на практиката от законодателството и за превземане на (слабата) администрация от (силни) корпоративни интереси. Преодоляването на тази тенденция изисква сериозни инвестиции в подобряване на регулаторния и управленския капацитет в страната.

**Фигура 2: Трети либерализационен пакет на ЕС**

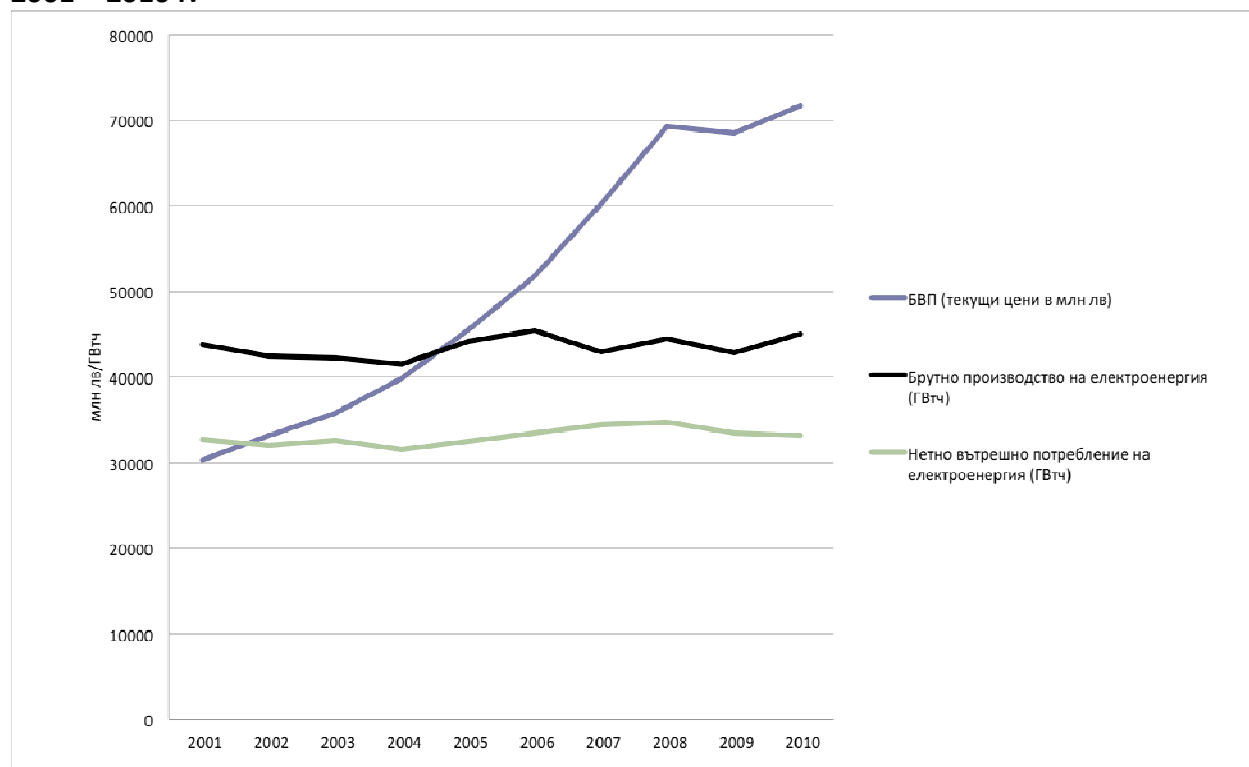


Източник: Център за изследване на демокрацията

## Институционална структура

Организационната структура на управление на енергетиката в България се характеризира с естествени (географски) монополи, от една страна, и раздробяване на управлението на държавната собственост, от друга. Управлението на сектор „Енергетика“ е поверено на различни министерства, агенции, дирекции и държавни дружества, между които често възникват припокриване на отговорностите и противоречиви интереси. В резултат от **размиването на отговорността** не е ясно кой е отговорен за състоянието и развитието на държавните предприятия - принципалът, холдингът или ръководствата. Две от структуроопределящите дружества на българската енергетика – НЕК и Булгаргаз, са в **лошо финансово състояние** въпреки подобренията след свиването на разходите през 2010 г. Те трудно биха могли да поемат нови инвестиционни ангажименти без сериозно да застрашат финансовото си бъдеще. **Не е гарантирана независимостта и експертния капацитет на регулатора** - Държавната комисия за енергийно и водно регулиране.

**Фигура 3: Икономически растеж и потребление на електроенергия в България в периода 2001 – 2010 г.**



Източник: Център за изследване на демокрацията

## Проектното развитие

Изграждането на нови енергийни мощности е една от **най-засегнатите от корупция сфери в световен мащаб**. Големите инфраструктурни проекти в българската енергетика, планирани през последното десетилетие, се характеризират с:

- многократно надхвърлени икономически и капацитетни възможности на страната за управление на инфраструктурни проекти;

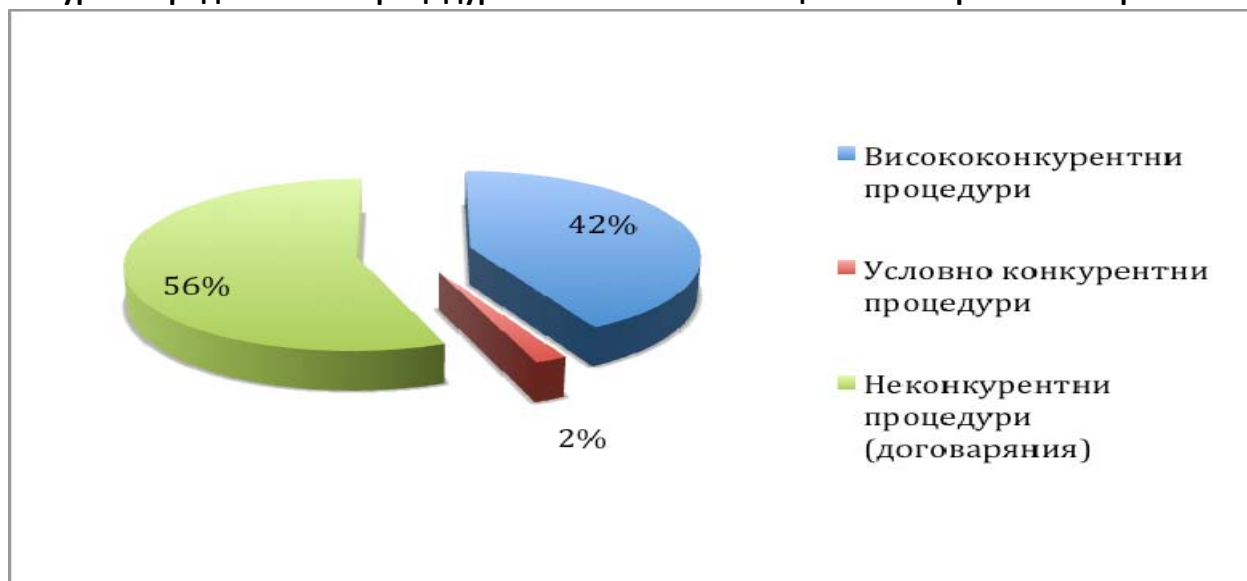
- съществени по размер и лошо осчетоводени разходи за консултантски услуги, които захранват експертно лоби, често прикриващо конфликт на интереси и възпрепятстващо независим анализ;
- двустранни договори сключени със страни с по-висок корупционен риск от България, чиито компании не подлежат на действието на международни етични норми.

**АЕЦ „Белене”**, най-големият инфраструктурен проект в историята на България, **съдържа всички порочни практики в енергийния сектор и в по-широк аспект – в управлението на държавните предприятия в България** през последните 20 години. Той захранва силно ядрено лоби, което се опитва да монополизира ядрените политики и обществения дебат. Българите са най-слабо информираните граждани в ЕС по отношение на фактите и рисковете свързани с ядрената енергетика. Проектът е базиран на подвеждащи прогнози, а крайната му цена вероятно ще достигне 10-12 млрд евро, което го превръща в реална заплаха за финансовата стабилност на държавата.

### Обществени поръчки

Около 56 % от общия брой на всички процедури за възлагане на обществени поръчки, обявени в енергетиката, са неконкурентни. Ако се вземат предвид и договорите, сключени без процедура за обществена поръчка, ще се види, че **избягването на пазарната конкуренция в сектора е по-скоро правило, отколкото изключение**. Нещо повече, в почти всички проверени от контролните органи обществени поръчки в енергетиката са открити нарушения на процедурите, като необосновани разходи за консултантски услуги, концентрация на паричните ресурси на държавните енергийни предприятия в определени банки, или злоупотреба с използването на специални поръчки.

**Фигура 4: Предпочитани процедури за възлагане на обществени поръчки в енергетиката**



Източник: Център за изследване на демокрацията

## Приоритети

Предвид силно ограничените ресурси на националната икономика България трябва да приоритизира реда и важността на реализация на енергийните си решения и планираните инфраструктурни проекти. Приоритет трябва да бъде набавянето на необходимите енергийни ресурси за вътрешния пазар (сигурност) на най-ниска цена от предвижданите транзитни коридори (разходи/печалба). Моделът сигурност – разходи дава ясна представа за последователността на осъществяване на проектите:

- Енергийна ефективност и рехабилитация на съществуващи мощности за сметка на строежа на нови такива;
- Удължаване на капацитета на АЕЦ «Козлодуй», преди реализацията на АЕЦ «Белене»
- Развитие на собствените залежи в шелфа на Черно море и разработване на други местни алтернативни източници;
- Съвръзване на националната газопреносна система със системата на съседните страни (интерконектори);
- Проектът „Набуко“, позволяващ диверсификация на източниците и маршрута за доставка на газ със значително финансиране от бюджета на ЕС;
- Изграждане на терминал за втечен газ на Черно море или съвместно с Гърция и/или Турция в Егейско море, осигуряващ гъвкавост на доставките, макар и на висока цена;
- Проектът „Южен поток“, гарантиращ диверсификация само на маршрута за доставка на газ.

Препоръки за по-добро управление на енергийния сектор:

- Преосмисляне на **разделението на отговорностите и дейностите** между отрасловото министерство и БЕХ, **елиминирание на дублиращите се функции** и размиването на отговорността в сектора; ограничаване на неприсъщите разходи на държавните предприятия с цел оптимизиране на финансовото им състояние;
- Създаване на **информационна система** за енергетиката под формата на обществено достъпен сайт и база данни;
- Въвеждане на **система за финансов контрол** върху работата на сектора, съпроводена с **финансов одит** на дружествата; създаване на и **регистър** на договорите за обществени поръчки, сключени от държавните предприятия в енергетиката;
- Провеждане на **годишен преглед на енергийната политика от Народното събрание**, включващ **оценка** на осъществяваната политика спрямо обявените за годината приоритети, оценка на финансовото състояние на предприятията и очертаване на приоритетните области за развитие през следващата година;

- Решенията за основните инвестиционни проекти в енергетиката да бъдат предшествани от **обстоен и прозрачен финансов, икономически, социален и екологичен анализ**;
- **Преследване и наказване на допуснатите злоупотреби** в сектора по отношение управлението на големите проекти и финансовото състояние на дружествата;
- Въвеждането на **система за обществен мониторинг** на проектите и обществените поръчки в енергетиката; разработка на система от **индикатори за корупционния риск** при възлагането и изпълнението на обществени поръчки – такива индикатори са:
  - необоснованото нарастване на разходите на дружествата;
  - необоснованото намаляване на печалбата на дружества при паралелно необяснимо повишаване на рентабилността на съпътстващи дейности;
  - смяната на управителните органи непосредствено след проведени парламентарни избори без ясна обосновка;
  - многократното последователно провеждане на процедури за възлагане на обществени поръчки с един и същ предмет;
  - необоснованото прекратяване на процедури за възлагане на обществени поръчки;
  - използването на едни и същи консултанти в различни роли;
  - системното избягване на борсовите сделки и др.

*За повече информация или за връзка с експерти на Центъра за изследване на демокрацията  
тел. (02) 971 3000; [csd@online.bg](mailto:csd@online.bg)*

*Информацията от това съобщение за медиите може да бъде използвана свободно при позоваване на източника - Център за изследване на демокрацията.*